

Hotărârea Curții Constituționale a Federației Ruse cu privire la ratificarea Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului

În numele Federației Ruse

HOTĂRÂREA Curții Constituționale a Federației Ruse¹

privind controlul constituționalității prevederilor art. 1 din Legea federală referitoare la ratificarea Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și a Protocoloalelor la aceasta², a pct. 1 și 2 ale art. 32 din Legea federală privind tratatele internaționale la care Federația Rusă este parte³, parag. întâi și patru ale art. 11⁴, pct. 4 al parag. 4 al

¹ Traducerea din limba rusă a hotărârii și a legislației relevante a fost făcută de Teodor Papuc. Traducătorul îi mulțumește domnului profesor Valentin Constantin pentru sugestiile legate de redactare.

Legislație relevantă în vigoare la data pronunțării hotărârii:

² Legea federală privind ratificarea Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și a Protocoloalelor la aceasta, art. 1. Se ratifică Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale la 4 noiembrie 1950 cu amendamentele aduse prin Protocoloalele nr. 3 din 6 mai 1963, nr. 5 din 20 ianuarie 1966 și nr. 8 din 19 martie 1985, cu completările conținute de Protocolul nr. 2 din 6 mai 1963 (în continuare, Convenția), și Protocoloalele nr. 1 din 20 martie 1952, nr. 4 din 16 septembrie 1963, nr. 7 din 22 noiembrie 1984, nr. 9 din 6 noiembrie 1990, nr. 10 din 25 martie 1992 și nr. 11 din 11 mai 1994, semnate în numele Federației Ruse în orașul Strasbourg la 28 februarie 1996, cu următoarele rezerve și declarații: „În conformitate cu art. 64 din Convenție, Federația Rusă declară că prevederile alin. 3 și 4 ale art. 5 nu pot fi opuse aplicării următoarelor prevederi din legislația Federației Ruse: reglementate de paragraful al doilea al alin. 6 din partea a doua a Constituției Federației Ruse din 1993 în vederea aplicării provizorii a părții 1 a art. 11, a părții 1 a art. 89, a art. 90, 92, 96, 96.1, 96.2, 97, 101 și 122 din Codul de procedură penală al RSSFR din 27 octombrie 1960, cu modificările și completările ulterioare referitoare la arestare, custodia sub pază și deținerea persoanelor suspectate de comiterea unor infracțiuni; în baza alin. 2 al art. 26 din Legea Federației Ruse privind statutul militarilor din 22 ianuarie 1993, art. 51-53 și 62 din Codul de disciplină al forțelor armate ale Federației Ruse, aprobat prin Decretul Președintelui Federației Ruse la 14 decembrie 1993 sub nr. 2140, care stabilește procedura arestării cu deținerea la garnizoană ca măsură disciplinară aplicată extra-judiciar forțelor armate – soldați, mateloți, sergenți, plutonieri, sublocotenenți și micimani. Valabilitatea prezentei declarații este limitată la perioada necesară amendării legislației Federației Ruse, pentru eliminarea totală a neconcordanțelor prevederilor legale de mai sus cu prevederile Convenției”; „În conformitate cu art. 25 din Convenție, Federația Rusă recunoaște competența Comisiei europene a drepturilor omului de a primi cereri (plângeri) de la orice persoană fizică, organizație neguvernamentală sau grupuri de particulari, care pretind că sunt victime ale încălcării drepturilor lor de către Federația Rusă, drepturi recunoscute de Convenție și de Protocoloalele la aceasta, atunci când presupusa încălcare a avut loc după intrarea în vigoare a acestui acord în privința Federației Ruse”; „În conformitate cu art. 46 din Convenție, Federația Rusă recunoaște ipso facto și fără vreo clauză specială competența obligatorie a Curții europene a drepturilor omului cu privire la problemele de interpretare și aplicare ale Convenției și Protocoloalelor la aceasta în cazul unei presupuse încălcări a prevederilor acestui tratat de către Federația Rusă, atunci când presupusa încălcare a avut loc după intrarea lor în vigoare pentru Federația Rusă”.

³ Legea federală privind tratatele internaționale la care Federația Rusă este parte, art. 32. Asigurarea respectării tratatelor internaționale la care Federația Rusă este parte: 1. Președintele Federației Ruse și

art. 392 C.proc.civ. al Federației Ruse⁵, parag. 1 și 4 ale art. 13⁶, pct. 4 al parag. 3 al art. 311 din Codul de procedură arbitrală al Federației Ruse⁷, parag. 1 și 4 ale art. 15⁸,

Guvernul Federației Ruse întreprind măsuri în vederea asigurării respectării tratatelor internaționale la care Federația Rusă este parte. 2. Organele federale ale puterii executive și organizațiile de a căror competență țin problemele reglementate de tratatele internaționale la care Federația Rusă este parte asigură respectarea obligațiilor părții ruse și realizarea drepturilor părții ruse care decurg din tratate, și urmăresc îndeplinirea obligațiilor celorlalte părți ale tratatelor.

⁴ Codul de procedură civilă al Federației Ruse, art. 11. Actele juridice normative aplicate de instanțe în soluționarea cauzelor civile: 1. Instanța este obligată să soluționeze cauzele civile în baza Constituției Federației Ruse, tratatelor internaționale la care Federația Rusă este parte, legilor constituționale federale, legilor federale, actelor juridice normative ale Președintelui Federației Ruse, actelor juridice normative ale organelor federale ale puterii de stat, constituțiilor (codurilor), legilor, altor acte juridice normative care aparțin organelor puterii de stat a subiectelor Federației Ruse, actelor juridice normative ale organelor autonomiei locale. Instanța admite cauzele civile bazate pe cutumele comerciale prevăzute de actele juridice normative. 4. În cazul în care un tratat internațional la care Federația Rusă este parte prevede alte reguli decât cele prevăzute de lege, instanța va aplica în soluționarea cauzelor civile regulile tratatului internațional.

⁵ Codul de procedură civilă al Federației Ruse, art. 392. Motivele revizuirii hotărârilor judecătorești, intrate sub autoritatea lucrului judecat (în cazul apariției unor circumstanțe noi): 4. Constituie circumstanțe noi: 4) constatarea de către Curtea europeană a drepturilor omului a încălcării prevederilor Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale în cazul pronunțării unei hotărâri de către instanță într-o cauză concretă, hotărâre care a stat la baza plângerii reclamantului în fața Curții europene a drepturilor omului;

⁶ Codul de procedură arbitrală al Federației Ruse, art. 13. Actele juridice normative aplicate în soluționarea cauzelor: 1. Tribunalele arbitrale soluționează cauzele în baza Constituției Federației Ruse, tratatelor internaționale la care Federația Rusă este parte, legilor constituționale federale, legilor federale, actelor juridice normative ale Președintelui Federației Ruse și actelor juridice normative ale Guvernului Federației Ruse, actelor juridice normative ale organelor federale ale puterii executive, constituțiilor (codurilor), legilor și altor acte juridice normative ale subiectelor Federației Ruse, actelor organelor autonomiei locale. În cazurile prevăzute de legile federale, tribunalele arbitrale aplică cutumele comerciale. 4. În cazul în care un tratat internațional la care Federația Rusă este parte prevede alte reguli decât cele prevăzute de lege, tribunalul arbitral va aplica regulile tratatului internațional.

⁷ Codul de procedură arbitrală al Federației Ruse, art. 311. Motivele revizuirii actelor judecătorești în cazul unor circumstanțe noi: 3. Constituie circumstanțe noi: 4) constatarea de către Curtea europeană a drepturilor omului a încălcării prevederilor Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale în cazul pronunțării unei hotărâri de către tribunalul arbitral într-o cauză concretă, hotărâre care a stat la baza plângerii reclamantului în fața Curții europene a drepturilor omului.

⁸ Codul contenciosului administrativ al Federației Ruse, art. 15. Actele juridice normative aplicate în soluționarea cauzelor administrative: 1. Instanțele soluționează cauzele administrative în baza Constituției Federației Ruse, tratatelor internaționale la care Federația Rusă este parte, legilor constituționale federale, legilor federale, actelor juridice normative ale președintelui Federației Ruse și ale Guvernului Federației Ruse, organelor federale ale puterii executive, constituțiilor (codurilor), legilor și altor acte normative ale subiectelor Federației Ruse, actelor juridice normative ale organelor de conducere și ale autonomiei locale, precum și actelor juridice normative ale organizațiilor care sunt abilitate să adopte astfel de acte. 4. În cazul în care un tratat internațional la care Federația Rusă este parte stabilește alte reguli decât cele prevăzute în actele juridice normative, care au o forță juridică egală sau inferioară actelor juridice normative prin care s-a exprimat consimțământul de a fi parte la acest tratat internațional, în soluționarea cauzelor administrative vor fi aplicate regulile tratatului internațional.

pct. 4 al parag. 1 al art. 350 din Codul contenciosului administrativ al Federației Ruse⁹ și pct. 2 al parag. 4 al art. 413 din Codul procedural penal al Federației Ruse¹⁰ în legătură cu sesizarea unui grup de deputați ai Dumei de Stat.

Sankt-Petersburg**14 iulie 2015**

Curtea Constituțională a Federației Ruse, în componența Președintelui V.D. Zorkin, a judecătorilor K.V. Aranovsk, A.I. Boițov, N.C. Bondari, G.A. Gadjev, Iu.M. Danilov, L.M. Jarkova, G.A. Jilin, S.M. Kazanțev, M.I. Kleandrov, S.D. Kneazev, A.N. Kokotov, L.O. Krasavcikova, S.P. Mavrin, N.B. Melnikov, Iu.D. Rudkin, O.C. Hohreakova, V.G. Iaroslavțev,

cu participarea reprezentantului grupului de deputați din Duma de Stat – deputatul Dumei de Stat A.G. Tarnavskov, a reprezentantului plenipotențiar al Dumei de Stat la Curtea Constituțională a Federației Ruse, D.F. Veatkin, a reprezentanților Consiliului Federației – președintele comitetului Consiliului Federației pentru legislația constituțională și edificarea statală A.A. Klișas, a reprezentantului plenipotențiar al Președintelui Federației Ruse la Curtea Constituțională a Federației Ruse, M.V. Krotov,

⁹ Codul contenciosului administrativ al Federației Ruse, art. 350. Motivele pentru revizuirea actelor judiciare în cazul apariției unor noi circumstanțe: 1. Motivele pentru revizuirea unui act judiciar în cazul apariției unor noi circumstanțe după emiterea actului judiciar, esențiale pentru soluționarea corectă a cauzei administrative, sunt cele din următoarele situații: 1) anularea actului judiciar al instanței comune sau al tribunalului arbitral, ori a deciziei unui organ al puterii de stat, a altui organ de stat, a unui organ al autonomiei locale, care a servit drept bază pentru emiterea actului judiciar în cauza administrativă respectivă; 2) recunoașterea autorității de lucru judecat a actului judiciar al unei instanțe comune sau a actului unui tribunal arbitral care anulează o tranzacție ce a condus la emiterea unui act judiciar ilegal sau nejustificat în cauza administrativă respectivă; 3) declararea neconstituționalității unei legi de către Curtea Constituțională a Federației Ruse, lege aplicată de către instanță într-o cauză concretă, în legătură cu pronunțarea hotărârii din cauza căreia reclamantul a sesizat Curtea Constituțională a Federației Ruse; 4) constatarea de către Curtea europeană a drepturilor omului a încălcării unor prevederi ale Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale prin pronunțarea unei hotărâri de către instanță într-o cauză concretă, hotărâre care a stat la baza plângerii reclamantului în fața Curții europene a drepturilor omului; 5) stabilirea sau modificarea survenită în hotărârile Plenului Curții Supreme a Federației Ruse ori în hotărârile Prezidiului Curții Supreme a Federației Ruse a practicii aplicării normelor de drept, incidente într-o cauză concretă, dacă actul respectiv al Curții Supreme a Federației Ruse conține indicații referitoare la o eventuală revizuire a actelor judiciare intrate sub autoritatea de lucru judecat, în virtutea împrejurărilor; 6) constatarea de către Curtea Supremă a Federației Ruse a inaplicabilității unui act juridic normativ din ziua aplicării sale de către instanța de drept comun într-o cauză concretă, în hotărârea prin care s-a judecat contestarea actului de către reclamant.

¹⁰ Codul de procedură penală al Federației Ruse, art. 413. Motivele pentru reînceperea procedurilor penale în contextul apariției unor circumstanțe noi: 4. Constituie circumstanțe noi: 2) constatarea Curții europene a drepturilor omului a încălcării prevederilor Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale prin judecarea unei cauze penale de către o instanță din Federația Rusă, legată de: a) aplicarea unei legi federale care contravine prevederilor Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale; b) alte încălcări ale prevederilor Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

în baza art. 125 (pct. a al parag. 2) din Constituția Federației Ruse¹¹, a literei *a* a pct. 1 al parag. 1, a parag. 3 și 4 ale art. 3¹², a parag. 1 al art. 21¹³, a art. 36¹⁴, 74¹⁵, 84¹⁶, 85¹⁷, 86 din Legea constituțională federală privind Curtea Constituțională a Federației Ruse¹⁸,

¹¹ Art. 125 din Constituție: 1. Curtea Constituțională a Federației Ruse este compusă din 19 judecători.

2. La sesizarea Președintelui Federației Ruse, Consiliului Federației, Dumei de Stat, unei cincimi din numărul membrilor Consiliului Federației sau din numărul deputaților Dumei de Stat, Guvernului Federației Ruse, Curții Supreme a Federației Ruse, Curții Supreme de Arbitraj a Federației Ruse, organelor puterii legislative și executive ale subiectelor Federației Ruse, Curtea Constituțională hotărăște asupra cazurilor privind conformitatea cu Constituția Federației Ruse a: legilor federale, actelor normative ale Președintelui Federației Ruse, Consiliului Federației, Dumei de Stat, Guvernului Federației Ruse;

a. constituțiilor republicilor, codurilor, precum și legilor sau altor acte normative ale subiectelor Federației Ruse adoptate în materii care țin de competența organelor autorității de stat ale Federației Ruse sau de competența comună a organelor autorității de stat ale Federației Ruse și a organelor autorității de stat ale subiectelor Federației Ruse;

b. acordurilor încheiate între organele autorității de stat ale Federației Ruse și organele autorității de stat ale subiectelor Federației Ruse, acordurilor încheiate între organele autorității de stat ale Federației Ruse;

c. tratatelor și acordurilor internaționale la care Federația Rusă este parte, care nu au intrat încă în vigoare.

3. Curtea Constituțională a Federației Ruse soluționează conflictele de competență apărute:

a. între organele federale ale autorității de stat;

b. între organele autorității de stat ale Federației Ruse și organele autorității de stat ale subiectelor Federației Ruse;

c. între organele de vârf ale autorității de stat ale subiectelor Federației Ruse.

4. Curtea Constituțională a Federației Ruse verifică, la plângerile privind violările drepturilor și libertăților constituționale ale cetățenilor și la sesizările venite din partea instanțelor, potrivit regulilor prevăzute de legea federală, constituționalitatea unei legi aplicate sau care trebuie aplicată într-un caz concret.

5. La sesizarea Președintelui Federației Ruse, Consiliului Federației, Dumei de Stat, Guvernului Federației Ruse, organelor puterii legislative a subiectelor Federației Ruse, Curtea Constituțională a Federației Ruse interpretează Constituția Federației Ruse.

6. Legile sau unele prevederi din acestea declarate neconstituționale nu mai sunt în vigoare; tratatele și acordurile internaționale care contravin Constituției Federației Ruse nu pot fi implementate și aplicate.

7. La sesizarea Consiliului Federației, Curtea Constituțională a Federației Ruse oferă un aviz privind respectarea procedurii stabilite în vederea punerii sub acuzare a Președintelui Federației Ruse pentru trădare sau pentru comiterea unei alte infracțiuni grave.

¹² Legea constituțională federală privind Curtea Constituțională a Federației Ruse, art. 3. Atribuțiile Curții Constituționale ale Federației Ruse. În scopul salvărdării ordinii constituționale, a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului și cetățeanului, al asigurării supremației și acțiunii directe a Constituției Federației Ruse pe întreg teritoriul Federației Ruse, Curtea Constituțională a Federației Ruse: 1) soluționează cauzele privind conformitatea cu Constituția Federației Ruse a: a) legilor federale, actelor normative ale Președintelui Federației Ruse, ale Consiliului Federației, ale Dumei de Stat și ale Guvernului Federației Ruse; 3) verifică constituționalitatea legilor aplicate în cauzele concrete, la plângerea cetățenilor privind încălcarea drepturilor și libertăților constituționale; 3.1) verifică constituționalitatea legii care trebuie aplicată de către instanțe în cauze concrete, la sesizarea acestor instanțe; 3.2) în cazul examinării unei cereri de către un organ internațional de apărare a drepturilor și libertăților, cerere îndreptată împotriva Federației Ruse în baza unui tratat la care Federația Rusă este parte, hotărăște problema punerii în aplicare a hotărârii organului internațional pentru apărarea drepturilor și

libertăților omului, la solicitarea organului federal al puterii executive investit cu competențe în vederea protejării intereselor Federației Ruse; 4) interpretează Constituția Federației Ruse;

¹³ Legea constituțională federală privind Curtea Constituțională a Federației Ruse, art. 21. Problemele analizate în cadrul ședințelor Curții Constituționale a Federației Ruse. Curtea Constituțională a Federației Ruse analizează în cadrul ședințelor sale toate problemele care țin de atribuțiile Curții Constituționale a Federației Ruse, stabilite prin Constituția Federației Ruse și prin art. 3 al prezentei Legi constituționale federale.

¹⁴ Legea constituțională federală privind Curtea Constituțională a Federației Ruse, art. 36. Motivele și bazele examinării unei cauze de către Curtea Constituțională a Federației Ruse: Constituie motiv pentru examinarea unei cauze de către Curtea Constituțională a Federației Ruse adresarea către Curtea Constituțională a Federației Ruse sub forma unei sesizări, cereri sau plângeri, care îndeplinește condițiile prezentei Legi constituționale federale. Constituie motive pentru examinarea unei cauze existența unei incertitudini cu privire la conformitatea cu Constituția Federației Ruse a unei legi sau a unui alt act normativ, a unui acord dintre organele puterii de stat, a unui tratat internațional care nu a intrat încă în vigoare, sau identificarea unei contradicții între pozițiile părților cu privire la apartenența autorității în cazul litigiilor privind competența, sau incertitudinile survenite în înțelegerea prevederilor Constituției Federației Ruse, sau învinuirea Președintelui Federației Ruse de către Duma de stat de înaltă trădare sau de comiterea unor infracțiuni grave.

¹⁵ Legea constituțională federală privind Curtea Constituțională a Federației Ruse, art. 74. Cerințele în vederea adoptării hotărârilor: Hotărârile Curții Constituționale a Federației Ruse trebuie să se bazeze pe materialele examinate de către Curtea Constituțională a Federației Ruse. Curtea Constituțională a Federației Ruse adoptă hotărâri în cauzele deduse acesteia, analizând atât sensul literal al actului verificat, cât și sensul care i s-a atribuit acestuia prin interpretările oficiale și prin alte interpretări sau prin practica judiciară stabilită, precum și având în vedere locul acestuia în sistemul actelor de drept. Curtea Constituțională a Federației Ruse adoptă hotărâri și emite încheieri doar în privința obiectului cauzei, indicat în sesizare, și doar în legătură cu acea parte a actului sau cu acele competențe ale organului a căror constituționalitate este pusă sub semnul îndoielii în sesizare. Când pronunță hotărârile, Curtea Constituțională a Federației Ruse nu este legată de motivele și argumentele prezentate în sesizare. Hotărârile și încheierile Curții Constituționale a Federației Ruse sunt prezentate într-un document separat cu arătarea obligatorie a motivelor adoptării lor. Constatările Curții Constituționale a Federației Ruse sunt anunțate în ședințe și sunt înregistrate într-un proces-verbal, cu excepția cazului în care prezenta lege constituțională federală sau hotărârile Curții Constituționale ale Federației Ruse prevăd altceva.

¹⁶ Legea constituțională federală privind Curtea Constituțională a Federației Ruse, art. 84. Dreptul de sesizare a Curții Constituționale a Federației Ruse: Președintele Federației Ruse, Consiliul Federației, Duma de Stat, o cincime din numărul deputaților Consiliului Federației sau din numărul deputaților Dumei de Stat, Guvernul Federației Ruse, Curtea Supremă a Federației Ruse, organele puterilor legislative și executivă ale subiectelor Federației Ruse au drept de sesizare a Curții Constituționale a Federației Ruse cu privire la controlul constituționalității actelor normative ale puterii de stat și acordurilor dintre ele prevăzute la art. 125 (partea 2) din Constituția Federației Ruse.

¹⁷ Legea constituțională federală privind Curtea Constituțională a Federației Ruse, art. 85. Admisibilitatea cererii: Cererea adresată Curții Constituționale a Federației Ruse privind controlul constituționalității actelor normative ale organelor puterii de stat sau a tratatelor dintre organele puterii de stat sau a unor prevederi separate ale acestora este admisibilă, dacă autorul ei nu le consideră aplicabile din cauza neconstituționalității lor, sau dacă aplicarea acestora este contrară deciziilor oficiale ale organelor federale ale puterii de stat, ale organelor supreme ale puterii de stat, ale subiectelor Federației Ruse sau ale funcționarilor lor cu privire la refuzul executării lor din motive de neconformitate cu Constituția Federației Ruse. Cererea privind controlul constituționalității unui act normativ al unui subiect al Federației Ruse este admisibilă dacă actul normativ a fost emis în legătură cu atribuțiile organelor puterii de stat ale Federației

a examinat, în ședință publică, cauza referitoare la controlul constituționalității prevederilor art. 1 din Legea federală privind ratificarea Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (în continuare, „Convenția”) și a Protocoalelor la aceasta, pct. 1 și 2 ale art. 32 din Legea federală privind tratatele internaționale la care Federația Rusă este parte, parag. întâi și patru ale art. 11, pct. 4 al parag. 4 al art. 392 C.proc.civ. al Federației Ruse, parag. 1 și 4 ale art. 13, pct. 4 al parag. 3 al art. 311 din Codul de procedură arbitrală, parag. 1 și 4 ale art. 15, pct. 4 al parag. 1 al art. 350 din Codul contenciosului administrativ al Federației Ruse și pct. 2 al parag. 4 al art. 413 din Codul de procedură penală al Federației Ruse.

Motivul examinării cauzei l-a constituit sesizarea unui grup de deputați ai Dumei de Stat. Baza examinării cauzei a fost constatarea conformității prevederilor legale contestate cu Constituția Federației Ruse.

Audiind raportul judecătorului-raportor S.P. Mavrin, explicațiile reprezentanților părților, pledoariile reprezentanților Ministerului Afacerilor Externe al Federației Ruse – G.V. Kuzmin, Ministerului Justiției al Federației Ruse – M.A. Melnikova, Procuraturii generale a Federației Ruse – T.A. Vasilieva, invitați la ședința Curții, analizând documentele prezentate și alte materiale, Curtea Constituțională a Federației Ruse

a constatat:

I. Prin Legea federală nr. 54-F3 din 30 martie 1998 privind ratificarea Convenției și a Protocoalelor la aceasta, Federația Rusă a ratificat semnarea anterioară, din 28 februarie 1996, a Convenției și a unui număr de Protocoale la aceasta. De asemenea, așa cum prevede art. 1 din Legea federală menționată, Federația Rusă a recunoscut în particular, în conformitate cu art. 46 din această Convenție, *ipso facto* și fără vreo clauză specială, competența obligatorie a Curții europene a drepturilor omului (în continuare, „Curtea europeană”) în materia interpretării și aplicării Convenției și a Protocoalelor la aceasta în cazurile presupuselor încălcări de către Federația Rusă ale prevederilor acestor tratate, atunci când presupusele încălcări au avut loc după intrarea în vigoare a tratatelor pentru Federația Rusă.

Potrivit art. 32 din Legea federală nr. 101-F3 din 15 iulie 1995 privind tratatele internaționale la care Federația Rusă este parte, Președintele Federației Ruse și Guvernul Federației

Ruse sau în legătură cu atribuțiile comune ale organelor puterii de stat ale Federației Ruse și ale organelor puterii de stat ale subiectelor Federației Ruse.

¹⁸ Legea constituțională federală privind Curtea Constituțională a Federației Ruse, art. 86. Limitele controlului: Curtea Constituțională a Federației Ruse stabilește conformitatea cu Constituția Federației Ruse a actelor normative ale organelor puterii de stat și a acordurilor dintre acestea: 1) din punctul de vedere al conținutului normelor; 2) din punctul de vedere al formei actului normativ sau a acordului; 3) din punctul de vedere al semnării, încheierii, adoptării, publicării sau punerii în aplicare; 4) din punctul de vedere al separației puterilor în legislativă, executivă și judecătorească, stabilite de Constituția Federației Ruse; 5) din punctul de vedere al repartizării competențelor între organele federale ale puterii de stat stabilite de Constituția Rusă; 6) din punctul de vedere al delimitării sferei și competențelor între organele puterii de stat ale Federației Ruse și organele puterii de stat ale subiectelor Federației Ruse, stabilite de Constituția Federației Ruse, acordurile federale și acordurile de alt tip. Controlul constituționalității actelor normative ale organelor puterii de stat și acordurilor dintre acestea, adoptate înainte de intrarea în vigoare a Constituției Federației Ruse, va fi efectuat de Curtea Constituțională a Federației Ruse strict cu privire la conținutul normelor.

Ruse iau măsurile necesare în vederea asigurării executării tratatelor internaționale la care Federația Rusă este parte (pct. 1); organele federale ale puterii executive și instituțiile împuternicite, de a căror competență țin problemele reglementate prin tratatele internaționale la care Federația Rusă este parte, asigură îndeplinirea obligațiilor și realizarea drepturilor din aceste tratate care îi revin părții ruse, monitorizând în același timp îndeplinirea obligațiilor altor părți la tratate (pct. 2).

În conformitate cu Codul de procedură civilă al Federației Ruse, instanțele sunt obligate să se pronunțe în cauzele civile în baza Constituției Federației Ruse, a tratatelor internaționale la care Federația Rusă este parte, a legilor federale, a altor acte normative juridice ale organelor puterii de stat și a actelor juridice normative ale organelor autonomiei locale (parag. întâi al art. 11); dacă tratatele internaționale la care Federația Rusă este parte stabilesc alte drepturi decât cele reglementate de legi, tribunalele aplică, când se pronunță în cauzele civile, normele tratatului internațional (parag. 4 al art. 11); hotărârile Curții europene cu privire la încălcarea prevederilor Convenției printr-o hotărâre a unei instanțe naționale pe care reclamantul a contestat-o la Curtea europeană constituie o circumstanță nouă care servește drept bază pentru revizuirea hotărârilor judecătorești intrate sub autoritatea de lucru judecat (pct. 4 parag. 4 al art. 392).

În parag. 1 și 4 ale art. 13, pct. 4 al parag. 3 al art. 311 din Codul de procedură arbitrală al Federației Ruse, parag. 1 și 4 ale art. 15, pct. 4 al parag. 1 al art. 350 din Codul contenciosului administrativ al Federației Ruse și pct. 2 al parag. 4 al art. 413 din Codul de procedură penală al Federației Ruse sunt consacrate prevederi similare cu privire la aplicarea de către instanțele ordinare și de către tribunalele arbitrale a normelor tratatelor internaționale și cu privire la constatarea de către Curtea europeană a încălcărilor prevederilor Convenției de către Rusia ca bază pentru revizuirea actelor judecătorești respective.

În opinia grupului de deputați ai Dumei de Stat care au sesizat Curtea Constituțională a Federației Ruse în baza art. 125 (litera *a* a parag. 2) din Constituția Federației Ruse, prevederile legale menționate vin în contradicție cu art. 15 (parag. 1, 2 și 4)¹⁹ și 79²⁰ din Constituție, pentru că obligă de fapt Rusia și organele puterilor legislativă, executivă și judecătorească să aplice necondiționat hotărârile Curții europene – chiar în cazul în care acestea contravin Constituției Federației Ruse.

1.1. Potrivit parag. 1 al art. 85 din Legea constituțională federală privind Curtea Constituțională a Federației Ruse, sesizarea Curții Constituționale a Federației Ruse în vederea

¹⁹ Art. 15 din Constituție: 1. Constituția Federației Ruse are forță juridică supremă, acționează direct și se aplică pe întreg teritoriul Federației Ruse. Legile și alte acte normative nu pot să contravină Constituției Federației Ruse. 2. Organele autorității statale, organele administrației locale, funcționarii, cetățenii privați și asociațiile lor sunt obligați să respecte Constituția și legile Federației Ruse. 3. Legile sunt publicate în mod oficial. Legile nepublicate nu se consideră intrate în vigoare. Orice acte normative juridice privind drepturile omului, libertățile și îndatoririle omului și cetățeanului nu pot fi aplicate dacă nu sunt publicate oficial pentru a fi general cunoscute. 4. Normele universal recunoscute ale dreptului internațional și ale tratatelor și acordurilor internaționale la care Federația Rusă participă sunt parte componentă a sistemului ei juridic. Dacă un tratat sau un acord la care Federația Rusă participă stabilește alte reguli decât cele prevăzute de lege, se vor aplica regulile tratatului internațional.

²⁰ Art. 79 din Constituție: Federația Rusă poate participa la organizațiile internaționale și le poate transfera o parte din competențele sale potrivit tratatelor și acordurilor internaționale, dacă acest lucru nu presupune limitarea drepturilor și libertăților omului și cetățeanului și nu contravine principiilor sistemului constituțional al Federației Ruse.

exercitării controlului constituționalității actelor normative emise de organele puterii de stat prevăzute în art. 125 (lit. *a* a parag. 2) este admisibilă dacă autorul sesizării consideră că acestea nu pot fi puse în aplicare din motive de neconstituționalitate.

În sesizare sunt contestate parag. 1 și 4 ale art. 15 și pct. 4 al parag. 1 al art. 350 din Codul contenciosului administrativ al Federației Ruse, care, așa cum reiese din art. 1 al Legii federale nr. 22-F3 din 8 martie 2015 privind intrarea în vigoare a Codului contenciosului administrativ al Federației Ruse, va intra în vigoare din 15 septembrie 2015. Autorii sesizării au dubii cu privire la constituționalitatea unor prevederi legale similare din alte reglementări procedurale în vigoare.

Date fiind aceste circumstanțe și având în vedere faptul că grupul de deputați din Duma de Stat s-a adresat Curții Constituționale a Federației Ruse în vederea exercitării unui control abstract, i.e. nu în legătură cu un caz concret care a fost examinat de către instanțele de drept comun sau în tribunalele arbitrale, prezentul capăt de cerere poate fi declarat admisibil, date fiind prevederile art. 85 din Legea constituțională federală privind Curtea Constituțională a Federației Ruse.

1.2. În conformitate cu poziția exprimată de Curtea Constituțională a Federației Ruse pe 2 iulie 2013 (nr. 1055-O), potrivit dispozițiilor comune, controlul constituționalității unei legi federale privind ratificarea unui tratat internațional, inclusiv al unei legi cu privire la adoptarea acestuia, poate avea loc doar până la momentul intrării în vigoare a tratatului internațional (moment care, de obicei, nu coincide cu momentul încheierii procesului adoptării legii federale corespunzătoare cu privire la ratificarea tratatului internațional); acest fapt [controlul unei legi cu privire la ratificarea unui tratat internațional după intrarea în vigoare a acesteia, *n.tr.*] nu ar contraveni doar principiului general de drept internațional *pacta sunt servanda* și ar pune sub semnul îndoielii respectarea de către Federația Rusă a obligațiilor internaționale la care a subscris de bunăvoie, inclusiv a celor care rezultă din Convenția de la Viena privind dreptul tratatelor internaționale, ci ar încălca și prevederile art. 125 (lit. *d* a parag. 2) din Constituția Federației Ruse și prevederile detaliate ale lit. *d* a pct. 1 al parag. 1 al art. 3 din Legea constituțională federală privind Curtea Constituțională a Federației Ruse, care îi permit Curții Constituționale a Federației Ruse să se pronunțe cu privire la cazurile referitoare la conformitatea cu Constituția a tratatelor internaționale la care Federația Rusă este parte, care nu au intrat încă în vigoare.

Așa cum rezultă din materialele prezentei cauze, autorii sesizării nu contestă vreo prevedere a Convenției ca tratat internațional multilateral la care Federația Rusă este parte, nici Legea federală privind ratificarea Convenției și a Protocoalelor la aceasta, ca bază juridică a includerii în sistemul de drept al Rusiei, potrivit art. 15 (parag. 4) din Constituția Federației Ruse.

Împreună cu Legea federală menționată și câteva prevederi contestate din legislația procesuală – care alcătuiesc o unitate normativă indisolubilă –, unele prevederi ale Legii federale privind tratatele internaționale la care Federația Rusă este parte alcătuiesc un temei juridic pentru executarea hotărârilor Curții europene pronunțate în privința Rusiei, în baza interpretării prevederilor Convenției de către Curtea europeană, în cazuri concrete.

Deputații Dumei de Stat atribuie problema apărută lipsei de claritate în privința compatibilității acestor prevederi ale Constituției Federației Ruse cu obligațiile necondiționate stabilite în sarcina Rusiei prin hotărârile Curții europene – în cazurile în care au loc coliziuni între

interpretările Convenției din aceste hotărâri ale Curții europene și prevederile Constituției Federației Ruse.

1.3. Astfel, date fiind cerințele art. 74, 84 și 85 din Legea constituțională federală privind la Curtea Constituțională a Federației Ruse, prevederile art. 1 din Legea federală privind la ratificarea Convenției și a Protocoalelor la aceasta, coroborate cu pct. 1 și 2 ale art. 32 din Legea federală privind tratatele internaționale la care Federația Rusă este parte, cu parag. 1 și 4 ale art. 11, cu pct. 4 al parag. 4 al art. 392 C.proc.civ. al Federației Ruse, cu parag. 1 și 4 ale art. 13, cu pct. 4 al parag. 3 al art. 311 din Codul procedurii arbitrale al Federației Ruse, cu parag. 1 și 4 ale art. 15, cu pct. 4 al parag. 1 al art. 350 din Codul contenciosului administrativ al Federației Ruse și cu pct. 2 al parag. 4 al art. 413 a Codului de procedură penală constituie obiectul controlului efectuat de către Curtea Constituțională a Federației Ruse în prezenta cauză, în măsura în care acestea vizează chestiunea executării hotărârilor Curții europene împotriva Rusiei, executare pusă în sarcina statului și a cărei realizare nu este în acord cu Constituția Federației Ruse.

2. Potrivit Constituției Federației Ruse, fiecare persoană poate să se plângă în fața organelor internaționale de apărare a drepturilor și libertăților omului, în conformitate cu tratatele internaționale la care Federația Rusă este parte, dacă sunt epuizate toate căile de atac disponibile la nivel național (art. 46, parag. 3²¹). Legate de prevederile menționate ale Constituției Federației Ruse sunt și dispozițiile art. 15 (parag. 4) din aceasta, care stabilesc că tratatele internaționale ale Federației Ruse sunt parte componentă a sistemului ei de drept, precum și dispozițiile art. 79, în virtutea căruia Federația Rusă poate participa la organizațiile interstatale și le poate transmite o parte din competențe în conformitate cu tratatele internaționale, dacă acest fapt nu presupune limitarea drepturilor și libertăților omului și cetățeanului și nu contravine fundamentelor ordinii constituționale a Federației Ruse.

În vederea realizării prevederilor constituționale menționate, Federația Rusă a ratificat Convenția și în același timp a recunoscut-o ca parte a sistemului ei de drept, iar competența Curții europene, în baza art. 46 din Convenție, *ipso facto* și fără o clauză specială – ca fiind obligatorie în privința interpretării și aplicării dispozițiilor Convenției și Protocoalelor la aceasta în cazul unor presupuse încălcări a lor de către Federația Rusă. (Potrivit pct. 1 din acest articol al Convenției, așa cum a fost modificat prin Protocolul nr. 14 din 13 mai 2004, Înaltele Părți Contractante se angajează să se conformeze hotărârilor definitive ale Curții în litigiile la care sunt părți).

2.1. În sensul art. 1 (parag. 1)²², 2²³, 15 (parag. 2), 17 (parag. 2)²⁴, 18²⁵, 45 (parag. 1)²⁶, 46 (parag. 1 și 2), 52²⁷, 53²⁸, 55²⁹ și 118 din Constituția Federației Ruse³⁰, apărarea drepturilor

²¹ Art. 46 din Constituție: 1. Protecția judiciară a drepturilor și libertăților îi este garantată fiecăruia. 2. Deciziile și acțiunile (sau inacțiunile) organelor autorității de stat și ale organelor autorităților locale, precum și cele ale asociațiilor publice și ale funcționarilor pot fi contestate în instanță. 3. Fiecare persoană are dreptul de a introduce o cerere de judecată în fața organelor internaționale de protecție a drepturilor și libertăților omului, potrivit tratatelor internaționale la care Federația Rusă este parte, dacă au fost epuizate toate căile interne de atac.

²² Art. 1 din Constituție: Federația Rusă – Rusia este un stat federal democratic cu o formă de guvernare democratică. Denumirile de „Federația Rusă” și „Rusia” sunt echivalente.

²³ Art. 2 din Constituție: Omul, drepturile și libertățile sale reprezintă valoarea supremă. Recunoașterea, respectarea și protecția drepturilor și libertăților omului și cetățeanului țin de obligația statului.

²⁴ Art. 17 din Constituție: 1. În Federația Rusă sunt recunoscute și garantate drepturile și libertățile omului și cetățeanului potrivit principiilor și normelor universal recunoscute de dreptul internațional și

și libertăților omului și cetățeanului îi este garantată fiecărei persoane și constituie o obligație a statului. Aici este inclus și dreptul la protecția judiciară, care reprezintă o garanție pentru toate celelalte drepturi și libertăți. Apărarea nu poate fi considerată efectivă dacă actul judiciar sau actul unui alt organ împuternicit emis în vederea reparării prejudiciului produs prin încălcarea dreptului nu este executat la timp. Dată fiind această situație, așa cum a stabilit Curtea Constituțională a Federației Ruse, sunt executorii hotărârile definitive ale Curții europene, pronunțate ca urmare a examinării cererilor împotriva Rusiei, în care s-a constatat încălcarea drepturilor unei anumite persoane, garantate de Convenție și de Protocoalele adiționale, și care îi acordă acesteia, dacă este necesar, o compensație echitabilă (Hotărârea nr. 27-P din 6 decembrie 2013).

În consecință, odată ce hotărârea Curții europene implică în vederea executării ei adoptarea unor măsuri concrete de către statul-reclamat, persoana în privința căreia a fost stabilită încălcarea Convenției trebuie să beneficieze, în orice caz, de posibilitatea de a se adresa instanței naționale ruse competente cu o cerere de revizuire a hotărârii judiciare care a constituit motivul înaintării plângerii la Curtea europeană, și trebuie să fie asigurată că cererea sa va fi analizată. La rândul ei, decizia instanței ruse competente cu privire la posibilitatea revizuirii hotărârii judiciare vizate – luând în considerare necesitatea întreprinderii unor măsuri concrete cu caracter individual în scopul restabilirii drepturilor reclamantului care au fost încălcate – trebuie să se bazeze pe o analiză cuprinzătoare și completă a argumentelor sale, precum și a circumstanțelor cauzei (hotărârile Curții Constituționale a Federației Ruse nr. 4-P din 26 februarie 2010 și nr. 27-P din 6 decembrie 2013).

potrivit prezentei Constituții. 2. Drepturile și libertățile fundamentale ale omului sunt inalienabile și sunt garantate fiecărei persoane din momentul nașterii sale. 3. Exercițiul drepturilor și libertăților omului și cetățeanului nu trebuie să violeze drepturile și libertățile altor persoane.

²⁵ Art. 18 din Constituție: Drepturile și libertățile omului și cetățeanului operează în mod direct. Ele determină esența, semnificația și implementarea legilor, actelor puterilor legislative și executive, actelor administrației locale și sunt garantate prin înfăptuirea justiției.

²⁶ Art. 45 din Constituție: 1. Protecția statală a drepturilor și libertăților omului și cetățeanului este garantată în Federația Rusă. 2. Fiecare este liber să-și apere drepturile și libertățile prin orice mijloc care nu este interzis de lege.

²⁷ Art. 52 din Constituție: Drepturile victimelor infracțiunilor și abuzului de putere sunt protejate prin lege. Statul asigură pentru acestea accesul la justiție și o compensație pentru prejudiciul cauzat.

²⁸ Art. 53 din Constituție: Fiecare persoană are dreptul la o compensație din partea statului pentru prejudiciile cauzate prin acțiunile (inacțiunile) ilegite ale organelor autorității de stat și ale funcționarilor acestora.

²⁹ Art. 55 din Constituție: 1. Enumerarea drepturilor și libertăților fundamentale din Constituția Federației Ruse nu trebuie interpretată ca o negare sau derogare de la alte drepturi și libertăți ale omului universal recunoscute. 2. În Federația Rusă nu poate fi adoptată nici o lege care anulează sau derogă de la drepturile și libertățile omului. 3. Drepturile și libertățile omului și cetățeanului pot fi limitate printr-o lege federală numai în măsura în care este necesar pentru protecția principiilor fundamentale ale sistemului constituțional, moralității, sănătății, drepturilor și intereselor legitime ale altor persoane, pentru asigurarea apărării țării și securității statului.

³⁰ Art. 118 din Constituție: 1. În Federația Rusă, administrarea justiției se face doar de către instanțe. 2. Puterea judiciară este exercitată prin procedurile constituționale, civile, administrative și penale. 3. Sistemul judiciar al Federației Ruse este instituit prin Constituția Federației Ruse și prin lege constituțională federală. Nu este permisă înființarea de instanțe extraordinare.

Cu privire la executarea hotărârilor sale, Curtea europeană consideră că mijloacele concrete cu ajutorul cărora vor fi îndeplinite, în cadrul sistemului național de drept, obligațiile juridice puse în sarcina statului-reclamat, în conformitate cu art. 46 din Convenție, sunt alese, ca regulă, de chiar statul-reclamat, cu condiția ca aceste mijloace să corespundă exigențelor hotărârii Curții europene. Așadar, rezolvarea problemelor de interpretare și aplicare a legislației naționale revine organelor puterii naționale, în special organelor judiciare. O asemenea marjă discreționară în privința modului de executare a hotărârilor Curții europene implică libertatea alegerii, o libertate dedusă din art. 1 al Convenției și bazată pe obligația statelor-părți de a asigura drepturile și libertățile garantate de aceasta (hotărârile *Scozzari & Giunta c. Italia* din 13 iulie 2000, *Jahn și alții c. Germania* din 30 iunie 2005, *Scordino c. Italia (nr. 1)* din 29 martie 2006, *Musaeva c. Rusia* din 3 iulie 2008, *Ruslan Umarov c. Rusia* din 3 iulie 2008 ș.a.).

În conformitate cu art. 35 din Convenție, Curtea europeană poate declara admisibilă o cauză în vederea judecării ei numai după ce au fost epuizate toate căile interne de atac. În acest sens, Curtea europeană este garantul drepturilor și libertăților prevăzute în Titlul I, în baza principiului subsidiarității, din care decurge, așa cum a observat-o chiar ea de mai multe ori, obligația statelor-părți la Convenție de a-i garanta fiecărei persoane drepturile care îi sunt recunoscute, mai întâi de toate în propria lor ordine juridică, prin organele sistemului judiciar național (hotărârile *Mostacciolo c. Italia (nr. 2)* din 29 martie 2006 și *Sahnovski c. Rusia* din 2 noiembrie 2010).

În virtutea art. 46 (parag. 1 și 3), 120 (parag. 1)³¹, 125 și 126 din Constituția Federației Ruse³², un asemenea rol al Curții europene – complementar, în esență, mecanismului național de protecție judiciară a drepturilor omului – este determinat de necesitatea realizării protecției judiciare în primul rând de către toți judecătorii Federației Ruse, inclusiv de Curtea Supremă a Federației Ruse (care reprezintă organul judiciar suprem în materie civilă, economică, penală, administrativă și care garantează apărarea drepturilor și libertăților cetățenilor, inclusiv pe calea examinării recursurilor în casație și a recursurilor în supraveghere împotriva hotărârilor judiciare intrate sub autoritatea de lucru judecat), dar și de Curtea Constituțională a Federației Ruse (care, ca organ judiciar suprem de control al constituționalității, examinează, la cererea cetățenilor, cauzele cu privire la încălcarea drepturilor constituționale prin aplicarea legilor de către judecătorii naționali în cazuri concrete).

2.2. De vreme ce Convenția este, ca tratat internațional, parte componentă a sistemului de drept al Federației Ruse, statul este obligat să execute hotărârile pronunțate de Curtea europeană împotriva Rusiei în baza prevederilor Convenției, cu privire la părțile participante în cauză și în limitele obiectului concret al litigiului. În acest fel, realizarea măsurilor cu caracter individual (*individual*) sau general (*common*) prevăzute prin hotărârile Curții europene trebuie să aibă loc potrivit art. 15 (parag. 4) din Constituția Federației Ruse, după cum se stabilește din momentul recunoașterii unei asemenea hotărâri ca parte componentă a sistemului de drept rus.

³¹ Art. 120 din Constituție: 1. Judecătorii sunt independenți și se supun doar Constituției și legii federale.

2. Dacă după judecarea unui caz instanța decide că un act al statului sau al altui organ contravine legii, va emite o hotărâre în conformitate cu legea.

³² Art. 126 din Constituție: Curtea Supremă a Federației Ruse este organul judiciar suprem în materie civilă, penală, administrativă și pentru alte cazuri ce țin de competența instanțelor comune, efectuează supravegherea judiciară a activităților acestora potrivit normelor procedurale prevăzute de legea federală și emite hotărâri explicative cu privire la practica judecătorească.

Împreună cu acestea, așa cum reiese din art. 4 (parag. 1)³³, 15 (parag. 1) și 79 din Constituția Federației Ruse, articole care fundamentează suveranitatea Rusiei, supremația și forța juridică supremă a Constituției Federației Ruse și interdicția implementării în sistemul de drept al statului a tratatelor internaționale care pot limita drepturile și libertățile omului și ale cetățeanului sau care pot permite o încălcare a fundamentelor ordinii constituționale a Federației Ruse și în același timp a dispozițiilor constituționale, nici Convenția, ca tratat internațional la care Federația Rusă este parte, nici pozițiile juridice ale Curții europene în baza ei, care evaluează legislația națională sau care se referă la necesitatea modificării prevederilor ei, nu anulează prioritatea Constituției Federației Ruse în sistemul de drept rus și, prin urmare, vor fi executate în limitele acestui sistem, numai sub condiția recunoașterii forței juridice supreme a Constituției Federației Ruse.

Ca stat de drept democratic și parte a societății internaționale în care acționează principiile și normele general-recunoscute în dreptul internațional, Rusia încheie tratate internaționale și participă la organizațiile interstatale, transmițându-le o parte din competențele ei (Preambulul³⁴, art. 1, parag. 1; art. 15, parag. 4; art. 17, parag. 1; art. 79 din Constituția Federației Ruse). Totuși, acest fapt nu semnifică renunțarea la suveranitate (în privința fundamentelor ordinii constituționale și supremației corespunzătoare), la independență și la autonomia puterii de stat, la deplinătatea puterilor legislativă, executivă și judiciară pe întreg teritoriul ei și la independență în relațiile internaționale. El reprezintă o caracteristică calitativă necesară pentru statutul juridic constituțional al Federației Ruse (Hotărârea nr. 10-P a Curții Constituționale a Federației Ruse din 7 iunie 2000).

De aici rezultă că în prezenta situație, atunci când este neconstituțional chiar conținutul hotărârilor Curții europene, inclusiv în partea care cuprinde indicațiile adresate statului-reclamat în limitele unui caz concret și bazate pe prevederile Convenției, intervin principiile și normele Constituției Federației Ruse, iar Rusia poate să se abțină, cu titlu excepțional, de la executarea obligațiilor puse în sarcina ei, atunci când o asemenea abținere reprezintă singurul mod posibilă de a evita încălcarea principiilor și normelor fundamentale ale Constituției Federației Ruse.

3. Pentru soluționarea conflictelor dintre Constituție și alte norme, care pot să intervină în legătură cu interpretarea Convenției ca tratat internațional la care Federația Rusă este parte, este obligatoriu să se aibă în vedere Convenția de la Viena privind dreptul tratatelor internaționale, al cărei semnatar este și Rusia.

Consolidând prin art. 26 principiul fundamental de drept internațional *pacta sunt servanda* (respectarea tuturor tratatelor în vigoare este obligatorie pentru participanți și tratatele trebuie

³³ Art. 4 din Constituție: 1. Suveranitatea Federației Ruse se întinde pe întreg teritoriul său. 2. Constituția Federației Ruse și legile federale se bucură de supremație pe întreg teritoriul Federației Ruse. 3. Federația Rusă asigură integritatea și inviolabilitatea teritoriului său.

³⁴ Preambulul Constituției Federației Ruse: Noi, poporul multinațional al Federației Ruse, uniți printr-un destin comun pe pământul nostru, consacrand drepturile și libertățile omului, pacea civică și înțelegerea, apărând unitatea statală istoric dobândită, pornind de la principiile universal recunoscute ale egalității și autodeterminării popoarelor, păstrând memoria predecesorilor care ne-au transmis dragostea față de Patrie, credința în bine și dreptate, reînviind suveranitatea statală a Rusiei și afirmând fermitatea bazelor ei democratice, năzuind să asigurăm bunăstarea și prosperitatea Rusiei, pornind de la responsabilitatea pentru Patria noastră în fața generațiilor prezente și viitoare, recunoscându-ne drept parte a comunității mondiale, adoptăm CONSTITUȚIA FEDERAȚIEI RUSE.

îndeplinite cu bună-credință), Convenția de la Viena stabilește, de asemenea, regulile generale pentru interpretarea tratatelor, care prevăd că acestea trebuie interpretate cu bună-credință potrivit sensului obișnuit care urmează a fi atribuit termenilor în contextul lor și în lumina contextului și scopului lor (pct. 1 al art. 31).

Astfel, tratatul internațional este obligatoriu pentru părțile sale, în sensul care poate fi stabilit cu ajutorul regulilor de interpretare prevăzute. Din acest punct de vedere, dacă Curtea europeană stabilește, prin interpretarea din procesul examinării unei cauze, un alt sens pentru o dispoziție a Convenției, altul decât cel obișnuit, are loc o interpretare contrară obiectului și scopului Convenției, iar statul în legătură cu care a fost pronunțată hotărârea din acel caz este în drept să refuze executarea ei, considerând că depășește limitele obligațiilor pe care le-a asumat de bunăvoie la ratificarea Convenției. În consecință, executarea hotărârii Curții europene nu poate fi considerată obligatorie, dacă rezultatul interpretării unei prevederi concrete a Convenției pe care se bazează hotărârea respectivă, interpretare efectuată cu încălcarea regulilor generale de interpretare a tratatelor, va veni în contradicție cu normele peremptorii ale dreptului internațional (*jus cogens*), în rândul cărora intră, fără îndoială, principiul egalității suverane și al respectării drepturilor inerente suveranității, dar și principiul neamestecului în treburile interne ale statelor.

În afară de aceasta, cum rezultă din pct. 1 al art. 46 din Convenția de la Viena, statul este în drept să blocheze acțiunea anumitor prevederi ale unui tratat internațional în ceea ce îl privește, făcând trimitere la circumstanțe în care consimțământul său dat cu privire la obligațiile care îi revin în baza aceluia tratat a fost exprimat prin încălcarea unor dispoziții din dreptul său intern cu privire la competența de a încheia tratate, dacă această încălcare a fost vădită și a vizat reguli ale dreptului intern de o importanță fundamentală. În Federația Rusă, în categoria unor astfel de norme intră în primul rând prevederile capitolelor 1 și 2 din Constituția Federației Ruse, a căror modificare nu este permisă pe calea amendamentelor constituționale, ci poate fi făcută, așa cum stabilește art. 135³⁵, exclusiv prin adoptarea unei noi Constituții a Federației Ruse.

Întrucât Rusia, în sensul art. 15 (parag. 1 și 4), 79 și 125 (parag. 6) din Constituția Federației Ruse, nu are dreptul să încheie tratate internaționale care contravin Constituției Federației Ruse, iar normele tratatului internațional care încalcă prevederile constituționale (și care au, fără îndoială, o importanță deosebită pentru Rusia) nu pot și nu trebuie să fie aplicate în sistemul ei de drept care se bazează pe supremația Constituției Federației Ruse, obligația organelor puterii de stat care implementează tratatele internaționale (ceea ce presupune corelarea legislației Federației Ruse cu obligațiile care îi revin din tratatele internaționale) este

³⁵ Art. 135 din Constituție: 1. Prevederile Capitolelor 1, 2 și 9 din Constituția Federației Ruse nu pot fi revizuite de Adunarea Federală. 2. Dacă o propunere de revizuire a prevederilor Capitolelor 1, 2 și 9 din Constituția Federației Ruse este susținută prin votul a trei cincimi din numărul total al membrilor Consiliului Federației și Dumei de Stat, atunci este convocată, potrivit legii constituționale federale, Adunarea Constituantă.

3. Adunarea Constituantă confirmă imutabilitatea Constituției Federației Ruse sau redactează proiectul unei noi Constituții a Federației Ruse, care este adoptat de două treimi din numărul total al membrilor Adunării Constituante sau supus referendumului. În cazul derulării referendumului, Constituția Federației Ruse va fi considerată adoptată dacă pentru aceasta au votat mai mult de jumătate din numărul votanților care s-au prezentat la alegeri și sub condiția participării la referendum a mai mult de jumătate din electorat.

să recunoască, să respecte și să apere drepturile și libertățile omului și ale cetățeanului, așa cum sunt acestea stabilite de Constituția Federației Ruse, și să prevină încălcarea fundamentelor ordinii constituționale.

Totodată însă, este posibil ca un tratat internațional care, atunci când Federația Rusă a devenit parte la acesta, era conform atât în litera, cât și în spiritul său cu Constituția Federației Ruse, să fie concretizat, ca o consecință a interpretării sale (în special în cazul unui grad suficient de înalt de abstracție a normelor sale, inerent, în special, Convenției), de o asemenea manieră, încât să vină în contradicție cu Constituția Federației Ruse, mai întâi de toate în privința drepturilor și libertăților omului și ale cetățeanului, dar și în cea a fundamentelor ordinii constituționale, inclusiv în privința suveranității statale și a forței juridice supreme a Constituției Federației Ruse.

La rândul ei, executarea necondiționată de către Rusia a deciziilor unui organ internațional, decizii luate în baza unui asemenea tratat internațional, care contravin interpretării Constituției Federației Ruse, ar putea conduce la încălcarea prevederilor sale. În această situație (având în vedere prezumția cunoașterii conținutului constituțiilor în vigoare ale statelor-părți la tratatul internațional de către organele împuternicite în acest sens prin tratatul internațional să examineze problemele care se referă la apărarea drepturilor și libertăților cetățenilor), prevederile sale sunt clare, fără îndoială, i.e. evidente din pct. de vedere obiectiv pentru orice subiect de drept internațional care acționează în acest caz cu bună-credință și în conformitate cu practica obișnuită (parag. 2 al art. 46 din Convenția de la Viena privind dreptul tratatelor internaționale).

Totuși, exprimarea consimțământului de către Federația Rusă la obligațiile care îi revin în baza tratatului internațional, cu încălcarea unei anumite dispoziții a Constituției Federației Ruse, poate să apară numai după luarea deciziei de către organul internațional împuternicit. Această decizie este bazată pe interpretarea unei norme concrete a acelui tratat internațional, în sensul în care o face neconformă cu dispozițiile relevante ale Constituției Federației Ruse. Prin urmare, în asemenea situații problema nu rezidă în aplicabilitatea sau inaplicabilitatea pentru Rusia a tratatului internațional în întregul său, ci doar în imposibilitatea respectării obligației de aplicare a normelor lui, în interpretarea dată de către organul internațional împuternicit, în cadrul examinării unei cauze concrete.

În contextul prevederilor menționate ale Convenției de la Viena privind dreptul tratatelor internaționale, acest fapt presupune că Federația Rusă nu poate executa măsurile cu caracter individual sau general stabilite în sarcina ei prin decizia organului internațional competent, inclusiv prin hotărârea Curții europene, dacă interpretarea normei tratatului internațional pe care se bazează această decizie încalcă prevederile relevante ale Constituției Federației Ruse.

4. Rusia a aderat la Convenție pentru a asigura garanții suplimentare prevederilor fundamentale cu privire la drepturile și libertățile omului stabilite în art. 2 din Constituția Federației Ruse, ca valoare supremă într-un stat de drept democratic. În virtutea faptului că participarea Rusiei la această Convenție, participare a cărei supravegheri este chemată să o asigure Curtea europeană, este determinată în special de punerea în operă a acestei dispoziții constituționale, armonizarea dreptului rus cu cel al Convenției (a cărei interpretare și aplicare este realizată de către Curtea europeană în procesul examinării cazurilor concrete) este permisă doar în măsura în care nu creează contradicții cu Constituția Federației Ruse.

Obligată să respecte tratatul internațional intrat în vigoare, cum este cazul Convenției, Federația Rusă mai trebuie, totuși, să asigure supremația Constituției Federației Ruse în cadrul

sistemului ei de drept, ceea ce-i impune, în cazul apariției unor coliziuni în această sferă – în ciuda faptului că Constituția Federației Ruse și Convenția se bazează pe aceleași valori de bază în apărarea drepturilor și libertăților omului și cetățeanului –, să dea prioritate cerințelor Constituției Federației Ruse și, în acest mod, să nu execute literalmente hotărârea Curții europene în cazul în care realizarea ei contravine valorilor constituționale.

Așadar, Curtea Constituțională a Federației Ruse nu poate subscrie interpretărilor Convenției date de către Curtea europeană, în cazul în care Constituția Federației Ruse (dar și interpretările acesteia date de Curtea Constituțională a Federației Ruse), ca act normativ cu forță juridică supremă în sistemul de drept al Rusiei, oferă o protecție mai mare drepturilor și libertăților omului și ale cetățeanului în comparație cu dispozițiile relevante ale Convenției în interpretarea Curții europene, inclusiv prin punerea în balanță a acestor drepturi și libertăți cu drepturile și libertățile altor persoane (art. 17, paragraf 3, Constituția Federației Ruse).

Și în practica altor state europene au loc abateri de la interpretările și aplicările Convenției impuse prin hotărârile Curții europene, cu toate că și acolo doar în cazuri excepționale și în prezența unor motive suficient de serioase, inclusiv în cazul apariției unor coliziuni între Convenție și Constituție. De regulă, aceste coliziuni apar nu atât din cauza conținutului de bază (substanța) al drepturilor și libertăților omului ca atare (formulate în Convenție în modul cel mai abstract), cât din cauza concretizării lor prin interpretarea Curții europene. Hotărârile Curții europene conțin directive de implementare a lor la nivel național, iar uneori apare problema compatibilității acestora cu conținutul drepturilor garantate de constituțiile statelor-părți la Convenție.

Mai concludentă în acest sens este practica Curții Constituționale Federale a Germaniei, care se sprijină pe doctrina elaborată în hotărârile din 11 octombrie 1985, 14 octombrie 2004 și 13 iulie 2010 cu referire la „forța juridică limitată a hotărârilor Curții europene a drepturilor omului”. În special prin soluționarea problemei executării hotărârii Curții europene din 26 februarie 2004 din cazul *Görgülü c. Germania*, ea a fundamentat principiul priorității Constituției naționale față de hotărârile Curții europene în scopul aplicării dreptului pe plan național în felul următor: Convenția are statut de lege federală în ordinea juridică internă și, împreună cu practica Curții europene, servește ca ghid pentru interpretare, în vederea stabilirii conținutului și a câmpului de aplicare al anumitor drepturi și principii ale Legii Fundamentale a RFG, și numai cu condiția că nu conduce la limitarea sau subminarea drepturilor fundamentale ale cetățenilor protejate de Legea Fundamentală a RFG; executarea hotărârilor Curții europene nu este întotdeauna obligatorie pentru judecătorii RFG, însă nici nu trebuie ignorate în totalitate; justiția națională trebuie să ia în considerare aceste hotărâri în mod corespunzător și trebuie să le adapteze cu atenție la legislația internă. Cu toate acestea, cum sugerează Curtea Constituțională Federală a RFG, mijlocul de a ajunge la un acord cu Curtea europeană este prevenirea conflictelor dintre dreptul intern și dreptul internațional în etapa de început a examinării cauzei în fața tribunalelor naționale, care, în principiu, ar trebui să fie centralizate la minim, de vreme ce ambele curți utilizează aceeași metodologie [hotărârea din 14 octombrie 2004 din cazul 2BvR 1481/04 (BVerfGE 111, 307)]. O poziție asemănătoare a fost exprimată mai înainte, în legătură cu hotărârile Curții europene de justiție [decizia din 29 mai 1974 din cazul 2 BvL 52/71 (BVerfGE 37, 271) [«Solange-I»]].

Curtea Constituțională a Italiei a dat dovadă de o abordare similară atunci când a respins concluziile Curții europene referitoare la plata pensiilor transfrontaliere, concluzii formulate în hotărârea *Maggio și alții c. Italia* din 31 mai 2011. În special în hotărârea sa nr. 264/2012

din 19 noiembrie 2012, aceasta a reținut că respectarea obligațiilor internaționale nu poate reprezenta o cauză de diminuare a nivelului de protecție a drepturilor stabilit deja în ordinea internă de drept, ci, din contra, poate și trebuie să reprezinte un instrument eficient pentru extinderea acestei protecții; în consecință, contradicția dintre protecția anumitor drepturi oferită de Convenție și protecția constituțională trebuie să fie soluționată în sensul extinderii maxime a garanțiilor și sub condiția asigurării echilibrului cu alte interese, apărute de constituție, i.e. cu alte norme constituționale, care garantează anumite drepturi, asupra cărora ar putea avea influență extinderea unei garanții particulare. Despre prioritatea normelor constituționale se vorbește și în hotărârea Curții Constituționale a Italiei nr. 238/2014 din 22 octombrie 2014 privind hotărârea Curții Internaționale de Justiție a ONU referitoare la imunitățile de jurisdicție ale statelor (*Imunitatea jurisdicțională a statelor*, 2012, *Germania c. Italia: intervenient Grecia*): hotărârea unui organ judiciar internațional care vine în conflict cu principiile constituționale de bază ale dreptului italian face imposibilă orice receptare a ei în contextul art. 10 din Constituția Republicii Italiene, care prevede includerea automată a dreptului internațional în sistemul național.

Recunoscând importanța Convenției și cea a hotărârilor Curții europene bazate pe aceasta, Curtea Constituțională a Republicii Austria a ajuns, de asemenea, la concluzia imposibilității receptării interpretării prevederilor Convenției de către Curtea europeană care vine în contradicție cu normele dreptului constituțional național (hotărârea nr. B267/86 din 14 octombrie 1987).

Curtea Supremă a Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord a reținut, în hotărârea din 16 octombrie 2013 ([2013] UKSC 63), că concluziile și interpretarea Convenției din cazul *Hirst c. Regatul Unit (nr. 2)* din 6 octombrie 2005 cu privire la dreptul de vot al deținuților sunt inacceptabile pentru sistemul juridic britanic. Potrivit doctrinei sale, nu se poate accepta, de principiu, aplicarea necondiționată a hotărârilor Curții europene, – potrivit regulii generale, ele doar „sunt în atenția instanțelor britanice”; aplicarea acestor hotărâri poate fi posibilă numai în cazul în care ele nu contravin normelor substanțiale și procedurale fundamentale ale dreptului național.

În toate situațiile menționate, problema coliziunilor dintre Convenție și constituții nu se pune în sensul conflictului dintre Convenție ca atare și constituțiile naționale, ci în sensul contradicției dintre interpretarea prevederilor Convenției dată de către Curtea europeană prin hotărârile referitoare la anumite cazuri și dispozițiile constituțiilor naționale, inclusiv cu interpretarea lor dată de curțile constituționale (sau de alte curți supreme, dotate cu competențe asemănătoare). Apreciind conformitatea normelor legislației interne cu constituțiile statelor lor, aceste organe judiciare naționale decid în dependență de interpretarea care protejează mai bine drepturile omului și cetățeanului, punând în balanță valorile protejate pe plan constituțional și valorile care reglementează statutul persoanei pe plan juridic internațional, și au în vedere nu doar persoanele care li s-au adresat în mod nemijlocit pentru protejarea drepturilor lor, ci și pe toți cei ale căror drepturi și libertăți pot fi afectate.

Hotărârile Curții europene trebuie să asigure, așa cum se presupune, un nivel mai înalt de protecție a drepturilor și libertăților omului și cetățeanului – în comparație cu reglementările naționale – chiar dacă interpretările care se acumulează pe parcursul unei lungi perioade de timp pot fi modificate în viitor. Totuși, ambiguitatea unei astfel de ipoteze poate fi identificată în cauza *Konstantin Markin c. Rusia*, care a produs, în 2010, un conflict de interpretare între Curtea Constituțională a Federației Ruse și Curtea europeană, cu privire la prezența sau absența discriminării pe criterii de sex ca urmare a privării bărbaților angajați în forțele armate

de concediu de trei ani pentru îngrijirea copiilor, concediu acordat doar femeilor angajate în forțele armate.

În acest caz, ca și în altele care vizează problema discriminării pozitive, încălcarea art. 14, „Interzicerea discriminării”, din Convenție este legată, cum consideră Curtea europeană, de acordarea anumitor avantaje exclusiv în mod obiectiv, acordare care nu este determinată de recunoașterea caracteristicilor individuale ale persoanei, cum ar fi apartenența de gen. Mai mult, în înțelesul Curții europene, discriminarea (iar în speță, o încălcare a art. 14 din Convenție) lipsește și în cazul „egalității negative” – prin refuzul legislatorului de a acorda dreptul la concediu pentru îngrijirea copilului tuturor persoanelor care sunt angajate ale forțelor armate, ceea ce, totuși, ar fi însemnat o reducere a nivelului de protecție garantat astăzi în Rusia unei categorii destul de mari de femei militari, inclusiv prin luarea în considerare a rolului social deosebit (legat de maternitate) al femeilor în societate. Potrivit opiniei Curții Constituționale a Federației Ruse, lipsa discriminării poate fi asigurată prin egalizarea subiecților care aparțin uneia dintre categorii, în cazul acesta femeile militari, i.e. dacă acordarea unui drept îndoielnic tuturor angajaților forțelor armate împiedică activitatea specifică serviciului militar și imperativul asigurării capacității de apărare a țării și securității statului, atunci acordarea acestuia tuturor femeilor militari este permisă, în balanță cu valorile constituționale.

Un exemplu de conflict și mai evident cu prevederile Constituției Federației Ruse este hotărârea Curții europene din 4 iulie 2013 în cazul *Anchugov și Gladkov c. Rusia* în care, din cauza limitării prin legislația rusă a dreptului de vot al persoanelor condamnate, a fost constatată încălcarea art. 3 „Dreptul la alegeri libere” din Protocolul nr. 1 la Convenție, fapt care vine în contradicție directă cu art. 32 (parag. 3) din Constituția Federației Ruse³⁶, potrivit căruia persoanele deținute în locurile de detenție ca urmare a unei hotărâri judecătorești nu au dreptul de a alege sau de a fi aleși. Manifestarea consimțământului Federației Ruse cu privire la executarea unei asemenea hotărâri ar fi presupus fie încălcarea art. 15 (parag. 1), 32 (parag. 3) și 79 din Constituția Federației Ruse, fie – în baza art. 135 – necesitatea adoptării unei noi Constituții a Federației Ruse, în ciuda faptului că aderarea la Convenție și participarea Rusiei la aceasta ca stat de drept democratic, în care persoana, drepturile și libertățile ei constituie o valoare supremă, este condiționată de însăși adoptarea, respectarea și efectivitatea Constituției Federației Ruse.

5. Prevederile art. 1 din Legea federală privind ratificarea Convenției și a Protocoalelor la aceasta, ale pct. 1 și 2 din art. 32 din Legea federală privind tratatele internaționale la care Federația Rusă este parte, ale parag. 1 și 4 din art. 11, ale pct. 4 al parag. 4 al art. 392 C.proc.civ. al Federației Ruse, ale pct. 4 al parag. 3 din art. 311 al Codului procedurii arbitrare al Federației Ruse, ale pct. 4 al parag. 1 al art. 350 din Codul contenciosului administrativ al Federației Ruse și ale pct. 2 al parag. 4 din art. 413 al Codului procedurii penale al Federației Ruse au fost adoptate pentru concretizarea art. 15 (parag. 4), 17 (parag. 1), 46 (parag. 3) și 79 din Constituția Federației Ruse.

³⁶ Art. 32 din Constituție: 1. Cetățenii Federației Ruse au dreptul de a participa în administrarea treburilor de stat în mod direct și prin intermediul reprezentanților lor. 2. Cetățenii Federației Ruse au dreptul de a alege și de a fi aleși în organele publice de putere și în organele administrației locale, precum și dreptul de a participa la referendum. 3. Sunt privați de dreptul de a alege și de a fi aleși cetățenii declarați incapabili din punct de vedere juridic de către instanțe, precum și cetățenii deținuți în baza unei sentințe judiciare. 4. Cetățenii Federației Ruse au acces egal la serviciile publice. 5. Cetățenii Federației Ruse au dreptul de a participa la administrarea justiției.

În contextul valorilor constituționale protejate, aceste dispoziții legale, care reprezintă garanții juridice importante pentru implementarea Convenției în sistemul de drept al Federației Ruse, sunt chemate să asigure în același timp, în unitatea lor normativă, conformarea ordinii procesuale de drept prin executarea hotărârilor adoptate de către Curtea europeană în această privință, hotărâri bazate pe interpretarea și aplicarea dispozițiilor Convenției.

5.1. Problemele care apar în legătură cu executarea hotărârilor Curții europene au făcut obiectul examinării Curții Constituționale a Federației Ruse și în trecut.

În Hotărârea nr. 4-P din 26 februarie 2010, Curtea Constituțională a Federației Ruse a ajuns la următoarea concluzie: dată fiind procedura revizuirii hotărârilor judecătorești intrate sub autoritatea de lucru judecat în sistemul de drept statal, odată cu a căror admitere au fost constatate încălcări ale Convenției (a cărei efectuare este o obligație ce decurge, în scopul realizării cerințelor Convenției, din art. 46 al acesteia coroborat cu articolele 19³⁷, 46 și 118 din Constituția Federației Ruse), este necesar un mecanism de consolidare legislativă a executării hotărârilor definitive ale Curții europene, care să permită repararea adecvată a prejudiciilor aduse drepturilor prin încălcarea lor, încălcare constatată de către Curtea europeană. Prin urmare, legislatorul federal este obligat să garanteze posibilitatea revizuirii hotărârilor judecătorești intrate sub autoritatea de lucru judecat atunci când Curtea europeană stabilește încălcarea prevederilor Convenției prin examinarea unui caz concret de către judecătorul de drept comun, caz în legătură cu care reclamantul s-a plâns în fața Curții europene.

Prin Hotărârea nr. 27-P din 6 decembrie 2013, Curtea Constituțională a Federației Ruse a stabilit că pct. 4 al parag. 4 din art. 392 raportat la parag. 1 și 4 ale art. 11 C.proc.civ. al Federației Ruse nu contravine Constituției Federației Ruse. Relevând sensul constituțional al acestor prevederi legale în sistemul reglementărilor juridice în vigoare, ea s-a bazat pe concluziile formulate anterior în Hotărârea nr. 4-P din 26 februarie 2010, dar și pe următoarea poziție:

- în procesul revizuirii unei hotărâri judecătorești intrate sub autoritatea de lucru judecat în conformitate cu pct. 4 al parag. 4 al art. 392 C.proc.civ. al Federației Ruse, judecătorul de drept comun, care este obligat să se supună doar Constituției Federației Ruse și legii federale (art. 120, parag. 1, Constituția Federației Ruse) și să soluționeze cauza civilă în baza Constituției Federației Ruse, a tratatelor internaționale la care Federația Rusă este parte și a legislației Federației Ruse (parag. întâi al art. 11 C.proc.civ. al Federației Ruse), poate ajunge la concluzia imposibilității executării hotărârii Curții europene fără să refuze aplicarea prevederilor legislației Federației Ruse, legislație în privința căreia Curtea Constituțională a Federației Ruse a stabilit anterior că nu încalcă drepturile constituționale ale reclamantului în cazul lui concret. În asemenea cazuri, judecătorul de drept comun se confruntă cu problema constituționalității acestor reglementări legale care au condus la încălcarea unor prevederi ale Convenției, în interpretarea lor dată de Curtea europeană;

- constatarea neconstituționalității prevederilor legale și eliminarea lor din rândul normelor legale în vigoare poate avea loc doar prin rezultatul consolidat al interacțiunii dintre judecătoria unor jurisdicții diferite, având în vedere delimitarea competenței lor. Aceasta implică,

³⁷ Art. 19 din Constituție: 1. Toți oamenii sunt egali în fața legii și a instanțelor. 2. Statul garantează egalitatea garantării drepturilor și libertăților omului și cetățeanului, indiferent de sex, rasă, naționalitate, limbă, origine, proprietate și stare socială, reședință, religie, convingeri, apartenență la organizații publice și altele. Toate formele de limitări ale drepturilor omului din motive sociale, naționale, lingvistice sau religioase sunt interzise. 3. Bărbatul și femeia se bucură în mod egal de drepturi și libertăți și beneficiază de posibilități legale de exercitare a acestora.

pe de o parte, ca judecătorul de drept comun să ridice excepția de neconstituționalitate în fața Curții Constituționale a Federației Ruse, iar pe de altă parte – obligația Curții Constituționale a Federației Ruse de a soluționa în mod definitiv această problemă. În acest sens, pct. 4 al parag. 4 al art. 392 C.proc.civ. al Federației Ruse combinat cu parag. întâi și patru ale art. 11 nu pot împiedica judecătorul de drept comun care revizuieste, la cererea persoanei, o hotărâre judecătorească intrată sub autoritatea de lucru judecat, în privința căreia Curtea europeană a constatat încălcarea Convenției aplicând prevederilor legislației Federației Ruse, să suspende examinarea și să sesizeze Curtea Constituțională a Federației Ruse pentru verificarea conformității hotărârii Curții europene cu Constituția Federației Ruse. În asemenea cazuri, adoptarea unei decizii de către judecătorul de drept comun ca urmare a examinării unei cereri de revizuire a unei hotărâri judecătorești intrate sub autoritatea de lucru judecat în conformitate cu pct. 4 al parag. al patrulea din art. 392 C.proc.civ. al Federației Ruse, fără o sesizare prealabilă a Curții Constituționale a Federației Ruse, ar conduce la concluzia că în practica instanțelor de drept comun există posibilitatea evaluării diferite a constituționalității aceluiași prevederi legale. Prin urmare – contrar cerințelor Constituției Federației Ruse și, implicit, art. 3³⁸, 4, 15 și 76³⁹, – rezultă că este pusă la îndoială supremația Constituției Federației Ruse, care are forță juridică supremă în sistemul de drept al Federației Ruse, în comparație cu orice alte acte normative în vigoare pe teritoriul Federației Ruse.

Pozițiile invocate ale Curții Constituționale a Federației Ruse, exprimate în legătură cu revizuirea hotărârilor judecătorești intrate sub autoritatea de lucru judecat în cadrul unui proces civil, dată fiind apariția unor fapte sau împrejurări noi, au caracter de drept comun și, din acest motiv, se extind și asupra altor tipuri de procese.

5.2. În vederea executării Hotărârii Curții Constituționale a Federației Ruse nr. 27-P din 6 decembrie 2013, Legea constituțională federală nr. 9-FKZ din 4 iunie 2014 a completat parag. doi al art. 101 din Legea federală constituțională privind Curtea Constituțională a Federației Ruse, în conformitate cu care atunci când instanța revizuieste, în cazurile stabilite de legislația procesuală, cauzele în legătură cu pronunțarea unor hotărâri de către organul

³⁸ Art. 3 din Constituție: 1. Purtătorul suveranității și singura sursă a puterii în Federația Rusă este poporul ei multinațional. 2. Poporul își exercită puterea în mod direct, precum și prin organele puterii statale și ale administrației locale. 3. Expresia supremă directă a puterii poporului este referendumul și alegerile libere. 4. Nimeni nu poate uzurpa puterea în Federația Rusă. Confiscarea puterii sau uzurparea autorității statale este urmărită potrivit legii federale.

³⁹ Art. 76 din Constituție: 1. Cu privire la chestiunile care țin de competența Federației Ruse sunt adoptate legi constituționale federale și legi federale care acționează direct pe întreg teritoriul Federației Ruse. 2. Cu privire la chestiunile care țin de competența comună a Federației Ruse și subiectelor legilor Federației Ruse sunt adoptate legi federale, iar legile și celelalte acte normative ale subiectelor Federației Ruse sunt adoptate potrivit legilor federale. 3. Legile federale nu pot contraveni legilor constituționale federale. 4. În afara limitelor autorității Federației Ruse, a competenței comune a Federației Ruse și subiectelor Federației Ruse, republicile, teritoriile, regiunile, orașele de importanță federală, regiunile sau districtele autonome își exercită propriile reglementări juridice, adoptând inclusiv legi sau alte normative. 5. Legile și celelalte acte legislative ale subiectelor Federației Ruse nu pot contraveni legilor federale adoptate potrivit primului și celui de-al doilea paragraf ale prezentului articol. În cazul unui conflict dintre o lege federală și un act adoptat în Federația Rusă, trebuie aplicată legea federală. 6. În cazul unui conflict dintre o lege federală și un act normativ al unui subiect al Federației Ruse adoptat potrivit celui de-al patrulea paragraf al prezentului articol, trebuie aplicat actul juridic normativ al subiectului Federației Ruse.

internațional de apărare a drepturilor și libertăților omului în care se constată încălcarea unor drepturi sau libertăți ale omului prin aplicarea unei legi sau a unor prevederi din aceasta în Federația Rusă, și ajunge la concluzia că problema unei eventuale aplicări a legii respective poate fi decisă doar după stabilirea conformității ei cu Constituția Federației Ruse, sesizează Curtea Constituțională a Federației Ruse în vederea verificării constituționalității acestei legi.

Dispozițiile legale menționate și pct. 4 al parag. 4 al art. 392 C.proc.civ. al Federației Ruse, pct. 4 al parag. 3 al art. 311 din Codul procedurii arbitrale al Federației Ruse, pct. 4 al parag. 1 al art. 350 din Codul contenciosului administrativ al Federației Ruse și pct. 2 al parag. 4 al art. 413 din Codul de procedură penală al Federației Ruse, ale căror prevederi alcătuiesc o unitate sistemică, constituie, astfel, mijloace juridice pentru asigurarea supremației și forței juridice supreme ale Constituției Federației Ruse, în cazul soluționării eventualelor conflicte dintre interpretarea Convenției conținută în hotărârile Curții europene și prevederile Constituției Federației Ruse. Astfel, prevederile legale menționate – în înțelesul lor constituțional dat de pozițiile Curții Constituționale ale Federației Ruse exprimate în prezenta Hotărâre, – obligă în orice caz instanța de drept comun și tribunalul arbitral care examinează, la sesizarea părții, cererea de revizuire a hotărârii judecătorești intrate sub autoritatea de lucru judecat, act cu privire la care Curtea europeană a constatat, printr-o hotărâre invocată de către parte, încălcarea Convenției ca urmare a aplicării unor dispoziții din legislația Federației Ruse, să suspende examinarea și să sesizeze Curtea Constituțională a Federației Ruse în vederea verificării conformității hotărârii Curții europene cu Constituția Federației Ruse.

5.3. În cazul în care hotărârea Curții europene a fost pronunțată într-un caz împotriva Rusiei, în baza interpretării prevederilor Convenției, și conduce la apariția unei contradicții cu Constituția Federației Ruse, ea nu poate fi executată – în înțelesul art. 4 (parag. 2), 15 (parag. 1 și 4), 16 (parag. 2)⁴⁰ și 79 din Constituția Federației Ruse. În consecință, dacă organele puterii de stat ale Federației Ruse, în a căror competență intră asigurarea punerii în aplicare a Convenției ca tratat internațional la care Federația Rusă este parte, ajung la concluzia că există o contradicție și că acțiunile și deciziile necesare pentru executarea hotărârii Curții europene pot conduce la încălcarea prevederilor Constituției Federației Ruse, apare problema semnificației reale a acestor prevederi în contextul contradicției apărute și al obligațiilor internaționale ale Rusiei.

Data fiind natura ei juridică, această problemă trebuie soluționată, așa cum rezultă din art. 118 (parag. 2) și 125 combinate cu art. 15 (parag. 1 și 4) și 79 din Constituția Federației Ruse, în cadrul contenciosului de drept constituțional. Conform reglementărilor juridice în vigoare, acest fapt este posibil prin interpretarea dispozițiilor relevante ale Constituției Federației Ruse de către Curtea Constituțională a Federației Ruse, la sesizarea subiectelor care au această competență, în scopul înlăturării incertitudinii din înțelegerea acestor prevederi în vederea unei eventuale executări a hotărârii Curții europene și a luării unor măsuri cu caracter individual sau general, pentru asigurarea punerii în aplicare a Convenției (art. 125, parag.5, Constituția Federației Ruse; titlul XIV al Legii constituționale federale privind Curtea Constituțională a Federației Ruse).

⁴⁰ Art. 16 din Constituție: 1. Prevederile prezentului capitol al Constituției cuprinde principiile fundamentale ale sistemului constituțional al Federației Ruse și nu poate fi modificat altfel decât potrivit regulilor stabilite de prezenta Constituție. 2. Nici o altă prevedere a prezentei Constituții nu poate să contravină principiilor fundamentale ale sistemului constituțional al Federației Ruse.

Mai mult, ca instrument de asigurare a supremației și forței juridice supreme ale Constituției Federației Ruse, o asemenea interpretare poate fi utilizată și în cazurile în care executarea (în partea referitoare la luarea măsurilor cu caracter individual sau general) hotărârii pronunțate de către Curtea europeană împotriva Rusiei are loc (poate avea loc) fără participarea instanțelor.

6. Problemele legate de sistemul european de protecție a drepturilor omului și rolul Curții europene din perspectiva mecanismului lui de control este discutat în mod activ și la cel mai înalt nivel internațional. Participanții la asemenea discuții, inclusiv cei care au participat la Interlaken (2010), Izmir (2011) și Brighton (2012), au exprimat opinii contradictorii – de la declararea inadmisibilității oricărei încălcări a spiritului și literei Convenției și sublinierea rolului Curții europene, până la critica tăioasă la adresa acestei instituții considerate învechite sau lipsite de legitimitate juridică și socială în acest moment, mai ales dacă avem în vedere că multe probleme actuale și stringente la data încheierii Convenției și a înființării Curții europene nu au intrat inițial în sfera competenței acesteia.

Dintre rezultatele cele mai notabile ale discuțiilor poate fi menționată propunerea conferinței de la Brighton referitoare la includerea în preambulul Convenției a unei mențiuni despre principiul subsidiarității (*principle of subsidiarity; principe de subsidiarité*) și doctrina marjei de apreciere (*margin of appreciation; marge d'appréciation*) și introducerea de către Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei, sub supravegherea statelor-părți, a amendamentelor relevante sub forma Protocolului nr. 15 la Convenție, care este deschis spre semnare din 24 iunie 2013. Având în vedere aceste amendamente, o modalitate constructivă pentru depășirea discrepanțelor și prevenirea conflictelor juridice dintre statele suverane ar fi deschiderea spre cooperare a membrilor Consiliului Europei, o cooperare construită pe înțelegerea și acceptarea de către o anumită parte a unor rezerve pertinente în limitele principiilor de bază comune, cu privire la care cealaltă parte nu este dispusă să cedeze.

Totuși, interacțiunea dintre ordinea de drept europeană și ordinea de drept constituțională nu este posibilă în condițiile subordonării, de vreme ce numai dialogul dintre diferitele sisteme de drept reprezintă baza unui echilibru adecvat. În special de o asemenea abordare este chemată să dea dovadă Curtea europeană în acțiunile sale, ca organ judiciar internațional subsidiar. În special de respectarea identității constituționale naționale a statelor-părți la Convenție depinde efectivitatea normelor sale în ordinea de drept națională. O atenție deosebită a organelor supra-naționale față de elementele de bază ale acestei identități constituționale, care sunt normele naționale cu privire la drepturile fundamentale, precum și normele care garantează aceste drepturi în baza ordinii constituționale, va permite reducerea riscului apariției unui conflict între dreptul național și cel supra-național. La rândul său, acest fapt va determina în mare măsură – prin salvagardarea suveranității constituționale a statelor – eficientizarea întregului sistem european de protecție a drepturilor și libertăților omului și ale cetățeanului și armonizarea subsecventă a spațiului juridic european în acest domeniu.

În Federația Rusă, soluționarea unui asemenea tip de situații conflictuale este încredințată – în virtutea Constituției Federației Ruse – Curții Constituționale a Federației Ruse, care consideră că poate uza de „dreptul la obiecție” doar în cazurile excepționale, pentru a contribui (după colegii din Austria, Regatul Unit, Germania și Italia) la stabilirea unei practici echilibrate a Curții europene, însă nu de dragul auto-izolării de hotărârile acesteia, care reflectă consensul trasat de către statele-părți la Convenție, ci pornind de la necesitatea unei interacțiuni constructive și a unui dialog reciproc-respectuos cu acestea. Într-un asemenea context,

Hotărârea Curții Constituționale a Federației Ruse nr. 27-P din 6 decembrie 2013, ca și prezenta Hotărâre, trebuie privită ca o încercare de evitare a unor complicații grave în relațiile Rusiei cu Curtea europeană, dar și cu Consiliul Europei, într-o situație în care hotărârile Curții europene presupun introducerea unor modificări în legile ruse, apte să încalce drepturile și libertățile omului și cetățeanului garantate de Constituția Federației Ruse. În acest sens, încălcările Constituției sunt mult mai semnificative decât încălcările constatate de Curtea europeană.

În cazul în care Constituția Federației Ruse nu permite acceptarea anumitor hotărâri ale Curții europene, Curtea Constituțională a Federației Ruse este obligată să abordeze această contradicție în hotărârile sale. În același timp, recunoscând importanța fundamentală a sistemului european de protecție a drepturilor și libertăților omului și cetățeanului, din care fac parte hotărârile Curții europene, Curtea Constituțională a Federației Ruse este pregătită să caute un compromis echitabil pentru susținerea acestui sistem. Ea își rezervă însă stabilirea marjei disponibilității sale, de vreme ce granițele compromisului în această problemă sunt trasate de chiar Constituția Federației Ruse.

Dovadă a acestei abordări a Curții Constituționale a Federației Ruse – bazate pe Constituția Federației Ruse – este implementarea consecventă de către aceasta a prevederilor Convenției și a hotărârilor Curții europene în sistemul de drept rus. Mai mult, Curtea Constituțională a Federației Ruse recunoaște importanța eforturilor depuse de Curtea europeană pentru identificarea deficiențelor reglementărilor juridice naționale și pentru propunerea unor modalități de eliminare a acestora. Cu toate acestea, prezența în practica Curții europene a unor probleme legate de abaterea de la principiul subsidiarității creează, în opinia Curții Constituționale a Federației Ruse, riscul apariției unor situații în care orientarea spre normele destul de abstracte ale Convenției poate conduce la ignorarea voinței legislatorului constituant în ordinea juridică internațională, legislator care nu a urmărit să-i transmită acest element al suveranității statale.

În baza celor de mai sus și conducându-se după art. 71, 72, 74, 75, 78, 79 și 87 din Legea constituțională federală privind Curtea Constituțională a Federației Ruse, Curtea Constituțională a Federației Ruse

a hotărât:

1. Să recunoască dispozițiile coroborate ale art. 1 din Legea federală privind ratificarea Convenției și a Protocoalelor la aceasta, pct. 1 și 2 ale art. 32 din Legea federală privind tratatele internaționale la care Federația Rusă este parte, parag. întâi și patru ale art. 11, pct. 4 al parag. 4 al art. 392 C.proc.civ. al Federației Ruse, parag. 1 și 4 ale art. 13, pct. 4 al parag. 3 al art. 311 din Codul procedurii arbitrale al Federației Ruse, parag. 1 și 4 ale art. 15, pct. 4 al parag. 1 al art. 350 din Codul contenciosului administrativ și pct. 2 al parag. 4 al art. 413 C.proc.pen. al Federației Ruse ca fiind conforme cu Constituția Federației Ruse, întrucât în baza acestor prevederi, în sensul lor juridic constituțional din sistemul actual de reglementare juridică:

- se asigură aplicarea Convenției ca tratat internațional multilateral la care Federația Rusă este semnatară, ca parte componentă a sistemului ei de drept, și executarea hotărârilor pronunțate în baza Convenției de către Curtea europeană, în calitatea sa de organ judiciar

internațional subsidiar în cazurile concrete, atunci când sunt epuizate toate căile de atac interne stabilite la nivel constituțional;

- instanțele de drept comun și tribunalele arbitrale care revizuiesc, în baza legislației procesuale stabilite, cauzele în legătură cu care Curtea europeană a pronunțat o hotărâre în care s-a constatat încălcarea drepturilor și libertăților omului de către Federația Rusă prin aplicarea legii sau a unor prevederi legale ale sale, și care ajung la concluzia că aplicarea legii respective poate fi decisă doar după constatarea conformității ei cu Constituția Federației Ruse, înaintează o sesizare la Curtea Constituțională a Federației Ruse privind controlul constituționalității acestei legi; în orice caz, instanțele de drept comun și tribunalele arbitrale care efectuează revizuirea unui act judiciar intrat sub autoritatea de lucru judecat la cererea persoanei, în cazul căreia Curtea europeană a pronunțat o hotărâre care constată încălcarea Convenției prin aplicarea în speță a unor prevederi din legislația Federației Ruse, sunt obligate să suspende procesul și să se adreseze la Curtea Constituțională a Federației Ruse, în vederea verificării conformității acelor prevederi legale cu Constituția Federației Ruse;

- în cazul în care organele statale cărora le revine obligația asigurării punerii în aplicare a tratatelor internaționale la care Federația Rusă este parte ajung la concluzia imposibilității executării unei hotărâri a Curții europene împotriva Rusiei pronunțate la cerere, ca urmare a faptului că, în partea care obligă Federația Rusă să ia măsuri cu caracter individual și general se bazează pe prevederile Convenției într-o interpretare care conduce la apariția unui conflict cu Constituția Federației Ruse, – au dreptul de a sesiza Curtea Constituțională a Federației Ruse în vederea soluționării problemei executării hotărârii Curții europene și a luării măsurilor cu caracter individual și general, menite să asigure aplicarea acestei Convenții; în cazul în care Curtea Constituțională a Federației Ruse ajunge la concluzia că nu pot fi executate hotărârile Curții europene bazate pe o interpretare a Convenției care contravine Constituției Federației Ruse, acele hotărâri nu vor fi executate în partea care contravine Constituției; dacă Președintele Federației Ruse și Guvernul Federației Ruse – de vreme ce le revine obligația asigurării aplicării tratatelor internaționale la care Federația Rusă este parte, – ajung la concluzia imposibilității executării unei hotărâri pronunțate la cerere de către Curtea europeană împotriva Rusiei, ca urmare a faptului că în partea care obligă Federația Rusă să ia măsuri cu caracter individual și general, ea se bazează pe o interpretare a prevederilor Convenției care conduce la apariția unui conflict cu Constituția Federației Ruse, au dreptul de a sesiza Curtea Constituțională a Federației Ruse în vederea interpretării de către aceasta a prevederilor respective din Constituția Federației Ruse, pentru eliminarea incertitudinii prezente în înțelegerea acestora, ținând cont de contradicțiile apărute și de obligațiile internaționale ale Rusiei referitoare la posibilitatea executării hotărârii Curții europene și luarea măsurilor cu caracter individual și general, menite să asigure aplicarea Convenției.

Acest lucru nu exclude competența legislatorului federal – care decurge din dispozițiile Constituției Federației Ruse și date fiind pozițiile Curții Constituționale a Federației Ruse exprimate în prezenta Hotărâre, – de a asigura un mecanism juridic special care să nu contravină naturii juridice a Curții Constituționale a Federației Ruse și rolului ei de organ judiciar suprem de control constituțional, pentru soluționarea problemelor cu privire la posibilitatea sau imposibilitatea executării, din perspectiva principiilor supremației și forței juridice supreme a Constituției Federației Ruse, a hotărârilor pronunțate la cerere de către Curtea europeană împotriva Rusiei, inclusiv în partea referitoare la măsurile cu caracter general.

2. Prezenta Hotărâre este definitivă, nu poate fi supusă nici unei căi de atac, intră în vigoare din momentul adoptării ei, acționează direct și nu necesită vreo confirmare a altor organe și persoane oficiale.

3. Prezenta Hotărâre trebuie publicată imediat în „Gazeta rusă”, în „Repertoriul legislativ al Federației Ruse” și pe „Portalul oficial de informații juridice” (*www.pravo.gov.ru*). Hotărârea trebuie publicată, de asemenea, în „Buletinul Curții Constituționale a Federației Ruse”.

Curtea Constituțională a Federației Ruse, Nr. 21-P